

УДК 347.9

Чупіков Б.Є., студент 3 курсу спеціальності «081 Право»**Науковий керівник : Блінова Г.О., д.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права***(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)*

УЧАСТЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті 55 Конституції України зазначено, що кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.

Поряд з іншими повноваженнями у п.10 ст.13 Закону України «Про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР передбачено право Уповноваженого Верховної Ради з прав людини звертатися до суду про захист прав і свобод осіб, які через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права і свободи; брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за його позовами (заявами, клопотаннями (поданнями)); вступати у справи, провадження в яких відкрито за позовами (заявами, клопотаннями (поданнями) інших осіб, на будь-якій стадії їх судового розгляду; ініціювати незалежно від його участі у судовому провадженні перегляд судових рішень [1].

Отже, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини може в порядку ст.56 Цивільного процесуального кодексу з метою захисту прав і свобод людини і громадянина у випадках, встановлених законом, може особисто або через свого представника звертатися до суду з позовом (заявою), брати участь у розгляді справ за його позовними заявами (заявами), а також на будь-якій стадії розгляду вступати у справу, провадження в якій відкрито за позовами (заявами) інших осіб, подавати апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовом (заявою) іншої особи. При цьому Уповноважений Верховної Ради України з прав людини повинен обґрунтувати суду неможливість особи самостійно здійснювати захист своїх інтересів. Невиконання Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини вимог щодо надання зазначеного обґрунтування має наслідком застосування положень, передбачених статтею 185 цього Кодексу [2].

Уповноважений Верховної ради з прав людини вправі звернутися до суду з будь-якої категорії цивільної справи.

Як правило, пред'явленню до суду позовної заяви передуює звернення громадянина, права якого порушено, до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, з якого він дізнається про порушення прав громадянина.

Позовна заява (заява) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини повинна відповідати вимогам ЦПК щодо її форми та змісту, подаватися до суду з дотриманням правил підсудності та процесуального порядку звернення до суду.

До позовної заяви або заяви Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини мають додаватися документи, що підтверджують вік особи, на захист прав і свобод якої він звертається до суду, непрацездатність, малозабезпеченість тощо.

Для збору доказової бази у справі омбудсмен наділений досить широкими повноваженнями: він має право на ознайомлення з документами, у тому числі і секретними (таємними), та отримання їх копій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться в судах, вимагати від посадових і службових осіб органів державної

влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків [1; 2; 3].

Пред'явивши до суду позовну заяву (заяву) на захист прав і свобод громадянина, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини наділяється обсягом процесуальних прав та обов'язків особи, в інтересах якої він діє, за винятком права укладати мирову угоду. Тобто Уповноважений Верховної Ради України з прав людини наділений процесуальними правами та обов'язками, передбаченими статтями 43 та 49 ЦПК, крім права укладати з відповідачем мирову угоду.

Загалом, наголошує І. Тимошевська, з аналізу змісту п. 10 ст. 13 Закону «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» впливає, що форм участі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в судовому процесі може існувати багато, але, враховуючи судову практику й норми інших спеціальних законів, які є складовими частинами законодавства, що визначає правовий статус цього органу, можемо говорити про можливість звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за ініціативою суду чи клопотанням сторони у справі для надання висновку [4, с. 57]. Слід зазначити, що найбільший правозахисний потенціал Уповноваженого міститься в його праві звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод осіб, які через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність не можуть цього зробити самостійно, а також особисто або через свого представника брати участь у судовому процесі. З цього питання, вважає І. Тимошевська, в юридичній літературі зазначається, що хоча Уповноважений наділений правом брати участь у судових засіданнях і звертатися до суду з заявою про захист прав і свобод осіб, які через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність не можуть цього зробити самостійно, але законодавством України не врегульовано його статус: права українського Уповноваженого в цивільному процесі не визначено [4, с. 57]. У цьому зв'язку деякі науковці стверджують, що суди використовують цю обставину для обмеження ініціативи Уповноваженого щодо захисту прав громадян.

Право українського омбудсмана звертатися до суду з заявою про захист прав і свобод громадян, а також особисто або через свого представника брати участь у судовому процесі у випадках і порядку, встановлених ЦПК, роблять Уповноваженого активним учасником судового провадження.

Перелік посилань:

1. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 20. ст.99
2. Цивільний процесуальний кодекс України. Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41. 42. ст.492
3. Лекція 6. Представництво в цивільному процесі. Національний університет Львівська політехніка. URL: <https://studfile.net/preview/7780326/page:22>
4. Тимошевська І. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як учасник судового процесу. Підприємництво, господарство і право. 2020. №4. С. 54-59. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/10.pdf>